

Forvaltningsplan 2024-2039

Delområde nr. 3 – Store Vildmose

LIFE14 DK/000012 – Raised bogs in Denmark

Figur 1 Udsigt fra dæmning D1 kort tid efter etablering i 2022. Foto Marianne Lindhardt.

Jammerbugt Kommune - oktober 2023

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	3
2. Lovgrundlag, fredningen og aftaler	4
2.1 Fredningen	4
2.2 Lovgrundlag	6
2.3 Aftaler	6
3. Beskrivelse af området	7
3.1 Landskab og biologi	7
2.2 Natura 2000	9
2.3 Beskyttet natur	10
4. Naturpleje	11
4.1 Målsætning og potentiale for området	11
4.2 Gennemført naturgenopretning og -pleje	12
4.3 Fremtidige plejebehov	15
5. Øvrige retningslinjer	15
Referencer	16

Bilag 1 Handleplan

Ansvarsfraskrivelse

Indeværende materiale er udarbejdet som led i LIFE projektet LIFE14 NAT/DK/000012 som støttes økonomisk af EU Kommissionen. I henhold til artikel II.7.2 i General Conditions kan de holdninger og den viden, der kommer til udtryk i materialet, under ingen omstændigheder blive betragtet som EU Kommissionens officielle holdning og EU Kommissionen er ikke ansvarlig for den videre brug af oplysningerne i materialet.

1. Indledning

En del af LIFE-projektet Raised bogs in Denmark (LIFE14 NAT/DK/000012), herefter kaldet Life-projektet, består i at der udarbejdes forvaltningsplaner for de 10 delområder, som projektet består af (jævnfør projektets aktion A6). Forvaltningsplanerne skal beskrive de tiltag, der anvendes for at sikre udvikling og beskyttelse af den prioriterede habitatnaturtype aktiv højmose (7110*)¹, og beskrive, hvordan de anlæg og installationer, der er etableret i forbindelse med projektet, skal driftes fremover. Da Aaby Mose er omfattet af fredningen af Store Vildmose vil en del af denne forvaltningsplan være en plejeplan udarbejdet i henhold til Bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn².

Genopretning af højmoser er af stor betydning både på regionalt-, nationalt- og på EU-niveau, da aktive højmoser har været i stor tilbagegang i Danmark. I dag er det en af de mest truede naturtyper i hele EU.

Aaby Mose, et delområde af Store Vildmose, i Nordjylland, er beliggende i Natura 2000-område N12 – Store Vildmose, se Figur 5. Natura 2000-området N12 som indeholder habitatområde H12 har tidligere været en del af det meget store højmosekompleks Store Vildmose. Men i dag står kun små delområder tilbage med aktiv højmose, herunder Aaby Mose. Luftfotos af Aaby Mose fra 2016 og 2023 kan ses på Figur 2.

I Aaby Mose er der udført naturpleje og naturgenopretning via EU-projektet Life Højmoser i Danmark LIFE14 NAT/DK/000012. Formålet med Life-projektet er genopretning af aktiv højmose (den prioriterede habitatnaturtype 7110*)³ ved rydning af træopvækst, samt at stoppe dræningen af mosen. Dette er en udmøntning af målene i Natura 2000-planen (Miljøministeriet, 2023 B) for området. Der kan læses mere om Life-projektet på projektets hjemmeside www.raisedbogsindenmark.dk. Projektområdet omfatter ca. 268 ha, hvoraf de ca. 121 ha er aktiv højmose jf. nyeste basisanalyse (Miljøministeriet, 2023 A).

¹ Prioriteret habitatnaturtype jf. Habitatbekendtgørelsen, BEK nr. 1098 af 21/08/2023.

² Bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn, BEK nr. 924 af 2016.

³ Prioriteret habitatnaturtype jf. Habitatbekendtgørelsen, BEK nr. 1098 af 21/08/2023.

Figur 2 Luftfotos af Aaby Mose fra 2016 (sommer) og 2023 (sommer). DDO@land (Miljøportalen, 2023).

2. Lovgrundlag, fredningen og aftaler

2.1 Fredningen

Store Vildmose er fredet ad flere omgange. Den første fredning er fra 1940 og omfatter Åby Bjerg. Dernæst blev flere delarealer nemlig Aaby Mose og Sandels Mose fredet i 1973. Grishøjgårds Krat, Ørnefemnerne og Grevens Ris blev fredet i 2000. Aaby Mose er omfattet af Jammerbugt Kommunes tilsyn med de privatejede fredede arealer.

Aaby mose er således omfattet af "Fredning af dele af Store Vildmose" af den 17. maj 1973. Fredningskendelsen kan findes på [arealinformation](#). Fredningen er en botanisk og videnskabelig fredning.

Relevant for denne plan er, at tilstanden på fredningstidspunktet skal søges bevaret, således at arealerne fortsat kan henligge som højmose.

Fredningsservitut:

1. Bebyggelse skal ikke være tilladt.
2. Opstilling af skure, boder, master, pæle, transformatorstationer eller andre skæmmende indretninger må ikke finde sted.
3. Arealerne må ikke benyttes til camping.
4. Bilophugningspladser må ikke etableres.
5. Arealerne må ikke benyttes til henkastning af affald.
6. Motorbaner eller flyvepladser må ikke anlægges.
7. Beplantning med busk- og trævegetation må ikke finde sted.
8. Eksisterende hvidgransplantager må ikke fornyes.
9. Afvandinger må ikke foretages.
10. Terrænformerne må ikke ændres ved afgravning eller opfyldning.
11. Arealerne må ikke yderligere opdyrkes.
12. Der må ikke indenfor de fredede områder anvendes kemikalier til ukrudts- eller skadedyrsbekæmpelse.
13. Fredningen skal ikke vær til hinder for, at de påtaleberettigede uden bekostning for ejerne, foranlediger, at en ønsket naturtilstand opretholdes.
14. Nævnet forbeholder sig ved tillægskendelse at træffe nærmere bestemmelse om eventuel udvidelse af eller begrænsning i offentlighedens adgang til de fredede arealer, jf. i sidstnævnte henseende §56, stk. 1 og 2 i den nugældende naturfredningslov.

Påtaleret tillægges Naturfredningsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Fredningsplanudvalget for Nordjylland og Fredningsnævnet for Gl. Aalborg Amtsrådkreds, hver for sig. Såfremt Aaby Sogn i forbindelse med den forstående regulering af grænserne for fredningsnævnenes arbejdsområder. henlægges under Fredningsnævnet for Gl. Hjørring Amtsrådkreds, tillægges påtaleretten dette fredningsnævn i stedet for nuværende fredningsnævn.

2.2 Lovgrundlag

Denne plejeplan omfatter arealet Aaby Mose beliggende i Fredningen af Store Vildmose af 1973. Aaby Mose, beliggende på matrikel 1bl Vildmosen, Åby, er privatejet af Aage V. Jensen Naturfond. Planen er udarbejdet i ultimo 2023.

Plejeplanen er gældende for perioden 1. januar 2024 til 31. december 2039.

Plejeplanen er inddelt i en overordnet beskrivelse for området og en beskrivelse af den indsats, der kræves for at opfylde formålet i fredningen, samt det der er nødvendig for at højne områdets biodiversitet og biologiske værdier. Plejeplanen skal indgå som bilag i den kommunale Natura 2000-handleplan for området.

Plejeplanen er udarbejdet i henhold til Bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn §1 stk. 3 der siger at "Kommunalbestyrelsen skal for arealer, der ønskes plejet efter stk. 1, udarbejde en plejeplan, der omfatter hele eller nærmere afgrænsede dele af det fredede areal. Plejeplanen skal indeholde en beskrivelse af den naturtilstand der ønskes opretholdt eller genskabt, samt en beskrivelse af de foranstaltninger, der sigter mod opnåelse af fredningens formål. Planen sendes til ejere og brugere af de omfattede ejendomme til orientering".

2.3 Aftaler

Udgifter til naturplejeindsatser jf. denne plejeplan med bl.a. vedligeholdelse af hydrologiske anlæg og rydninger, afholdes af Jammerbugt Kommune, medmindre, der er indgået særlig aftale med Aage V. Jensen Naturfond.

Udgifter til vedligeholdelse af rekreative faciliteter så som boardwalks, udsigtstårn med mere afholdes af Aage V. Jensen Naturfond, medmindre andet aftales.

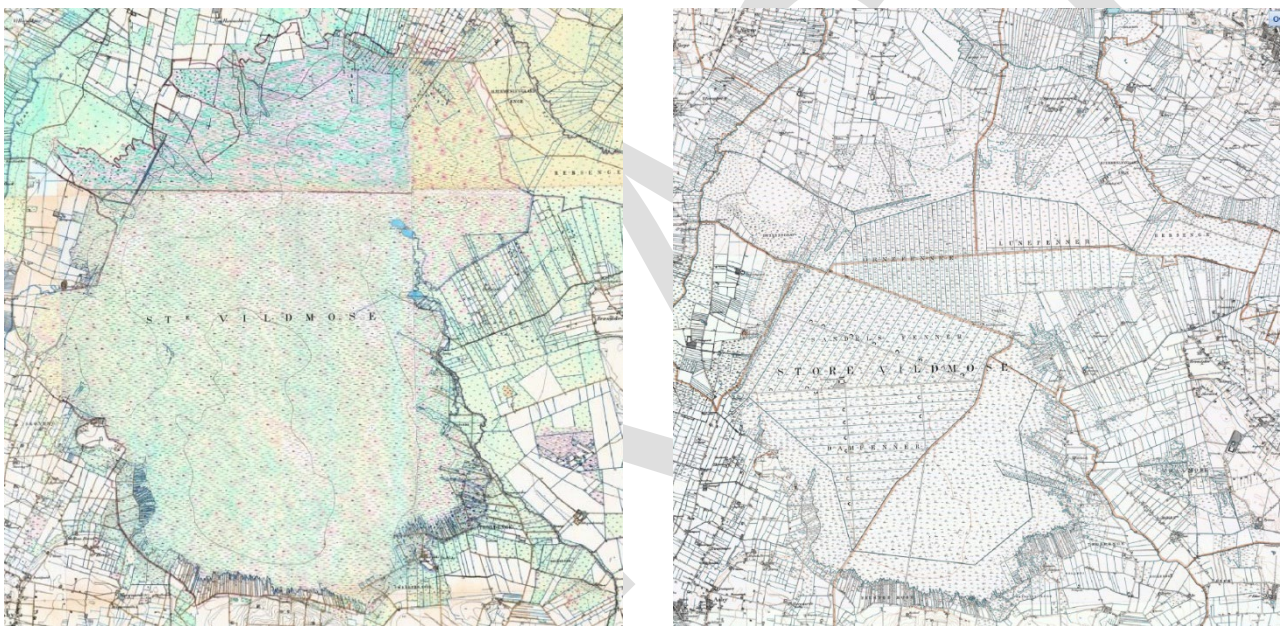
Det færdige udkast af plejeplanen præsenteres for Aage V. Jensen Fond, hvorefter den udsendes til relevante parter.

3. Beskrivelse af området

3.1 Landskab og biologi

Aaby Mose er en del af den oprindelige vestlige kant af Store Vildmose. Store Vildmose var før tørvegravning en rund højmoser på over 5000 ha. Aaby Mose's placering i forhold til den oprindelige mose kan ses på de historiske kort Figur 4 og et kort over de nuværende forhold i Figur 4. Mosen er dannet på gammel havbund og er vokset frem siden jernalderen. Mosen startede som en forsumpning af området med flere mindre lavmoser. Hvorefter højmosen voksede frem. Der kan læses mere om områdets biologi i den botaniske forundersøgelse udført i forbindelse med LIFE-projektet (Jammerbugt Kommune, 2017 A).

Figur 3 Historiske kort der viser Store Vildmose i år 1842-1899 (til venstre) og år 1901-1971 til højre. DDO@land (Miljøportalen, 2023).

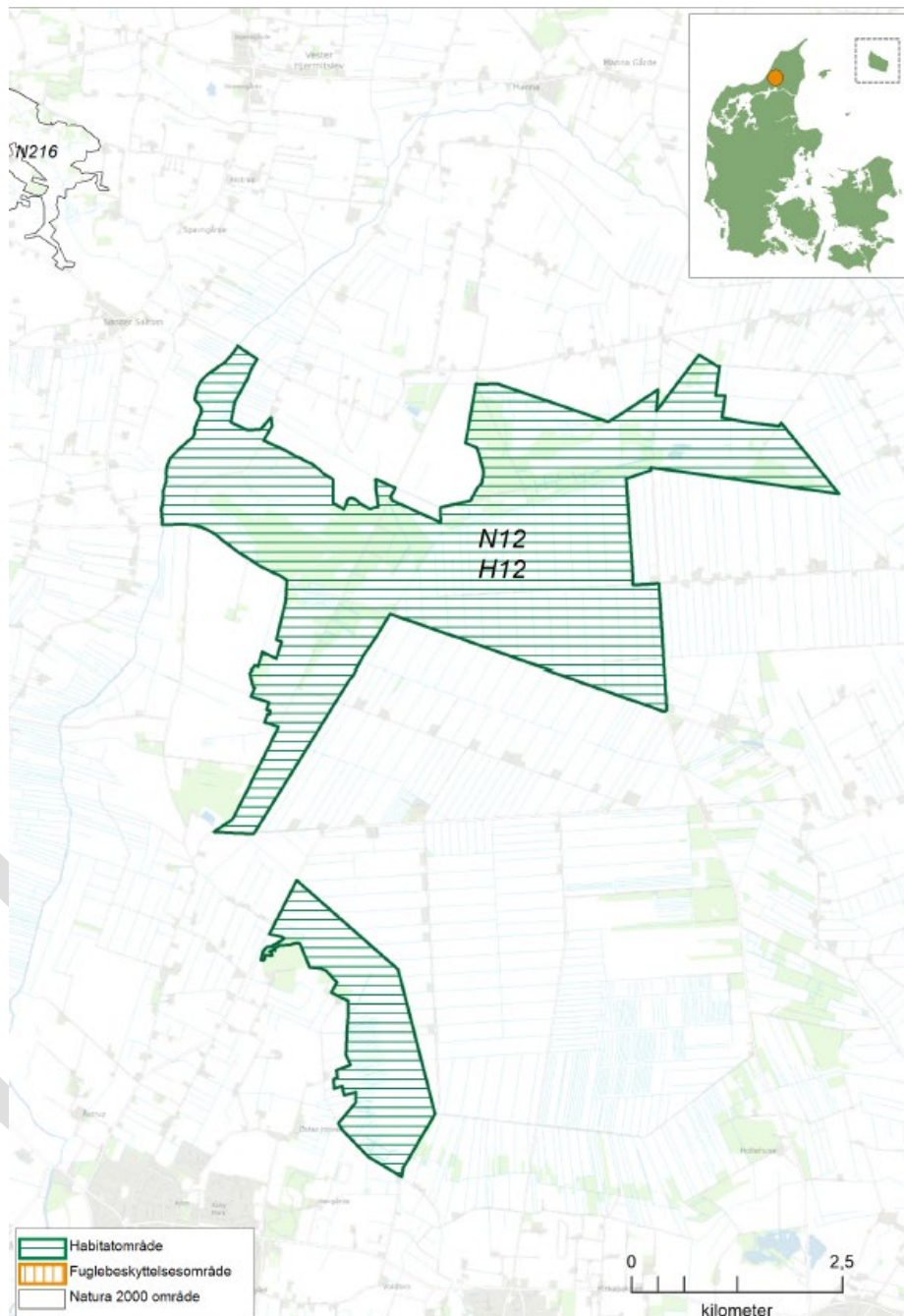

Figur 4 Aaby Mose (gul kant) i forhold til den oprindelige udbredning af den sydlige del af Store Vildmose (blå kant)
DDO@land (Miljøportalen, 2023).

2.2 Natura 2000

Aaby Mose er beliggende i Natura 2000-område N12. Hele Natura 2000-områdets udbredning kan ses i *Figur 5*. Udpegningsgrundlaget for området kan ses i Tabel 1. Natura 2000-området er primært udpeget for at beskytte naturtypen aktiv højmosse.

Figur 5 Kortet viser Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H12 Store Vildmose (Miljøministeriet, 2023 A).

Tabel 1 Udpegningsgrundlag for Natura 2000-område nr. 12 Store Vildmose. (Miljøministeriet, 2023 B).

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 12		
Naturtyper:	Indlandssalteng* (1340)	Søbred med småurter (3130)
	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Vandløb (3260)	Tør hede (4030)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Højmose* (7110)
	Nedbrudt højmose (7120)	Hængesæk (7140)
	Stilkege-krat (9190)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
Arter:	Hedepletvinge (1065)	Havlampret (1095)
	Odder (1355)	

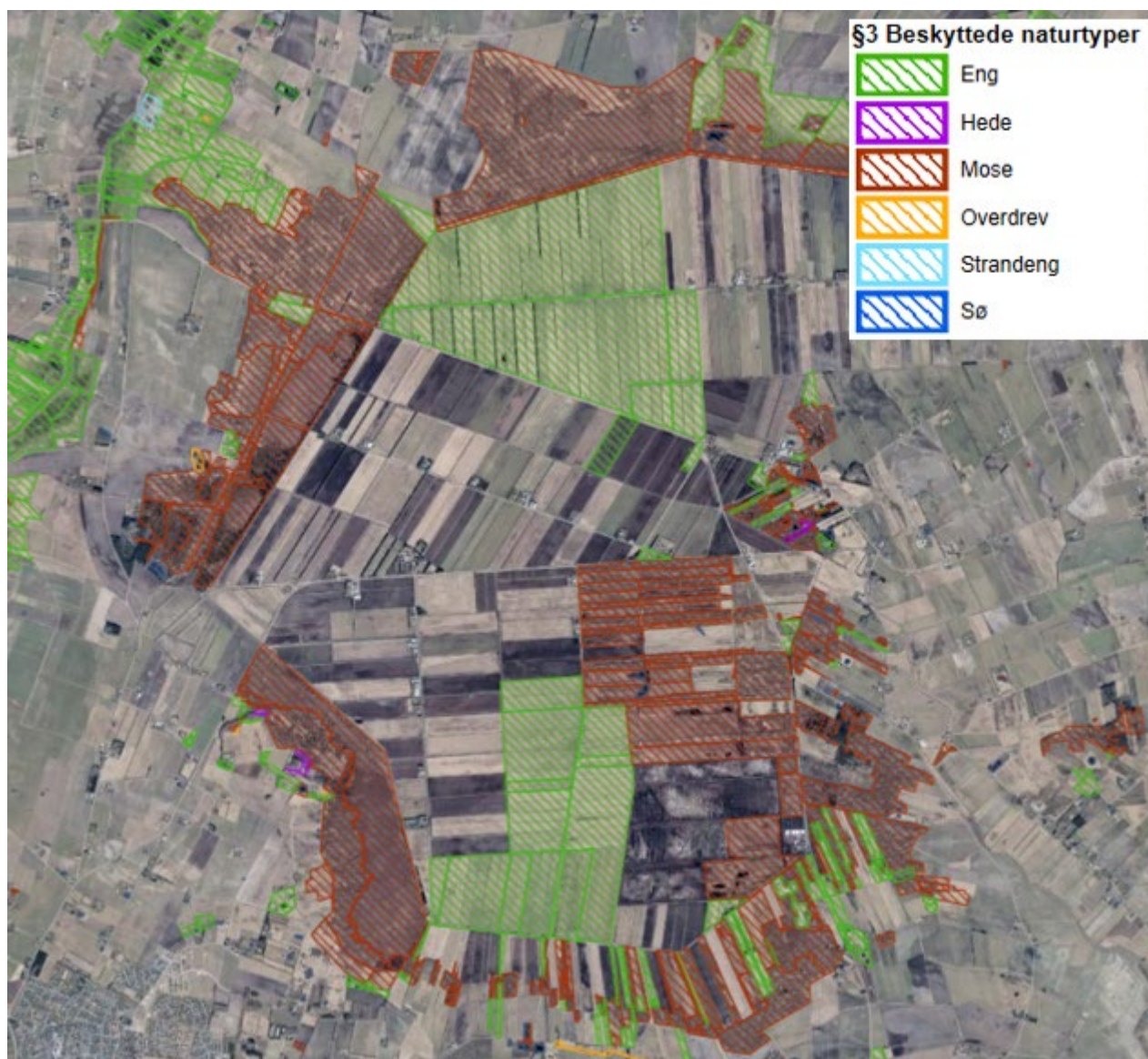
Der er registreringer af følgende habitatnaturtyper i Aaby Mose: aktiv højmose (7110*), hængesæk (7140), nedbrudt højmose (7120), stilkege-krat (9190), tør hede (4030) og skovbevokset tørvemose (91D0).

2.3 Beskyttet natur

Hele området er omfattet af beskyttet natur jf. naturbeskyttelseslovens §3⁴. De registrerede naturtyper kan ses på Figur 6. Ifølge naturbeskyttelsesloven må tilstanden af beskyttede naturtyper ikke ændres uden foregående dispensation fra myndigheden. Hvilket betyder at hvis der udføres tiltag udover vanlig pleje skal der søges om dispensation.

⁴ Naturbeskyttelsesloven, LBK. 1392 af 04/10/2022.

Figur 6 Kortet viser de § 3 beskyttede arealer i Store Vildmose. DDO@land (Miljøportalen, 2023).

4. Naturpleje

4.1 Målsætning og potentiale for området

Igennem den kommunale Natura 2000-handleplan (Jammerbugt Kommune og Brønderslev Kommune, 2017 B) er der sat følgende målsætninger for Natura 2000-området:

- Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget opnår gunstig bevaringsstatus.

- Store Vildmose-området bør rumme store områder med aktiv højmosse med høj naturtilstand.
- Høslet-engen ved Stavad Enge med habitatnaturtyperne indlandssalteng, surt overdrev, rigkær og tidvis våd eng sikres.
- Levesteder og vandringsmuligheder for odder og havlampret sikres.
- Hedepletvinge sikres potentielle levesteder.
- Arealer med nedbrudt højmosse og tilgroningsarealer med skovbevokset tørvemose bør udlægges til aktiv højmosse.
- Sikring af lysåbne forhold i klitnaturtyper sker ved rydning af opvækst, en passende vedvarende drift og pleje samt en indsats over for invasive plantearter på naturtyperne.

Naturtypen aktiv højmosse er prioriteret i området. Det betyder at andre naturtyper som fx. skovbevokset tørvemose er nedprioriteret og bør søges genoprettet til aktiv højmosse. I planen har det været en mål at udføre hydrologiske forundersøgelser og gennemføre et Life-projekt med naturgenopretning i form af rydning af træer og forbedrede hydrologiske forhold.

I forbindelse med de tekniske forundersøgelser for Life-projektet (COWI, 2017) er det vurderet at der er et godt potentiale for at genoprette den eksisterende nedbrudte højmosse og skovbevoksede tørvemose til aktiv højmosse, samt at sikre den nuværende aktive højmosse.

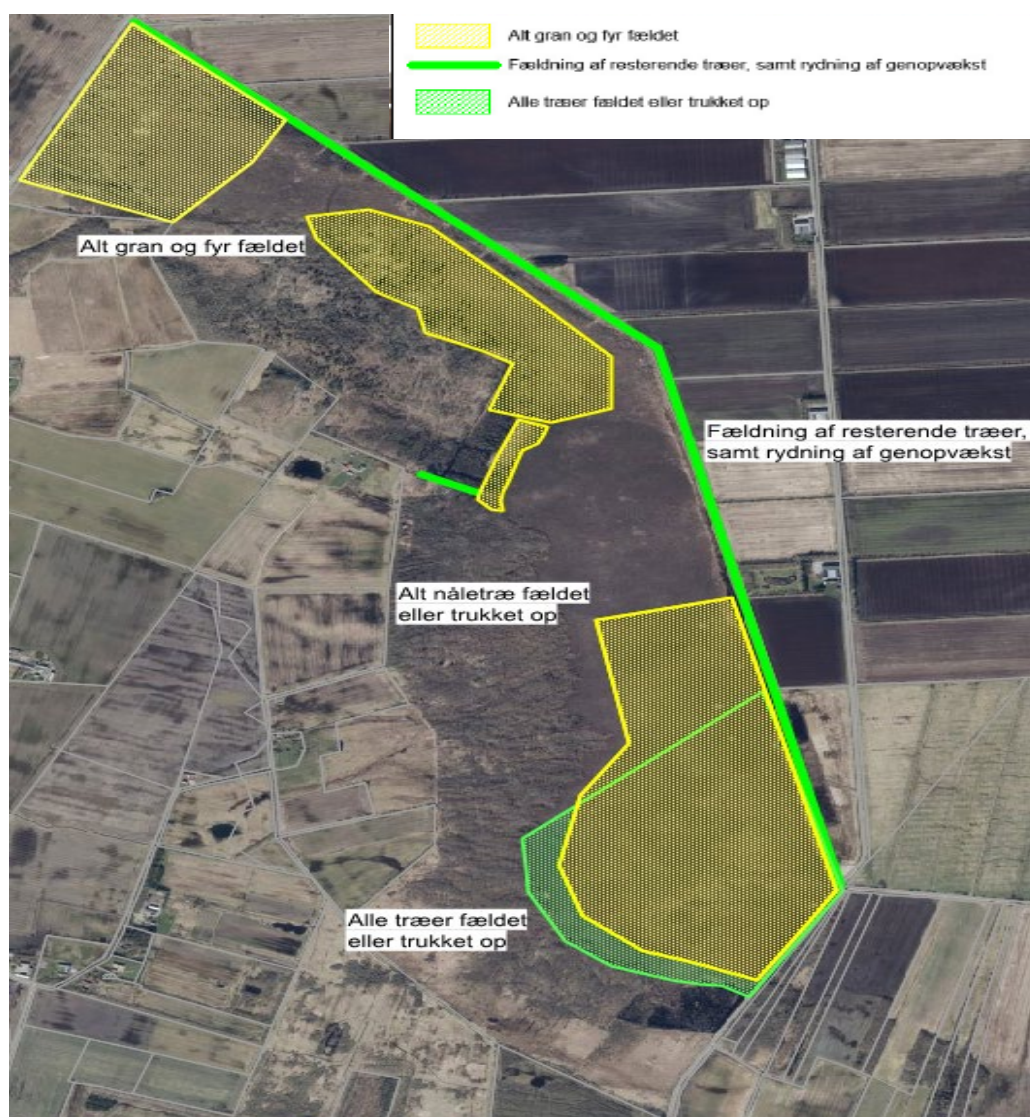
4.2 Gennemført naturgenopretning og -pleje

Målsætningen for området om at genoprette aktiv højmosse er løftet gennem Life-projektet. I forbindelse med Life-projektet er der som tidligere nævnt udført naturgenopretning og naturpleje i Aaby Mose. Indsatserne har haft to hovedtemaer, nemlig genopretning af naturlig hydrologi og rydning af trævækst med særlig fokus på arter af gran og fyr. Der er fældet få større birketræer langs kanten af mosen.

Små træer af dun-birk, tørst, bjerg-fyr og rødgran, hvidgran og sitka-gran er hevet op. Mellemstore træer er skåret ned og store træer er enten fældet eller ringet. Ringning er en

metode hvor man fjerner barken i en ring rundt om et træ for at afskære vandforsyningen til træet. Derved vil træet visne. De udførte rydninger kan ses på Figur 7.

Figur 7 Oversigt over rydninger gennem LIFE projektet. DDO@land (Miljøportalen, 2023).

For at opnå en forbedret hydrologi er der etableret fire strækninger med membran. Der er også etableret mindre spuns flere steder i mosen, for at afskære mindre grøfter. I kanten af selve højmosen er der stedvist mindre grøfter, som er afskåret med tørvepropper eller mindre spuns. Den største membran findes langs den østlige kant af mosens flade. Dernæst er der langs Damvej i den sydlige kant lagt en membran i en lav dæmning langs den nye cykel/gangsti. Den tredje dæmning går fra Damvej og ind langs de første tørvegrave og

ender i en balk, hvorved vandet holdes inde i tørvegravene. Den sidste dæmning (D1), Figur 8, afskærer et større system af tørvegrave i den vestlige kant af mosen.

Figur 8 Kort over de udførte membraner/dæmninger. DDO®land (Miljøportalen, 2023).

4.3 Fremtidige plejebehov

- Rydning af genopvækst
- Vedligehold af dæmninger, spuns og tørvepropper.

Omfang og udførsel af de beskrevne plejebehov er yderligere beskrevet i handleplanen i bilag 1.

Derudover vil der være behov for vedligehold af de rekreative faciliteter etableret i mosen af Aage V. Jensen Fond. Der er tale om skilte, boardwalks (der er udført en ny boardwalk ved hængesækken i den nordlige del af mosen og en ny fra Damvej og ind til højmosen ved lille ny dæmning på og udsigtstårnet ved Damvej. Det er aftalt af Aage V. Jensen Naturfond står for vedligehold af de rekreative elementer.

5. Øvrige retningslinjer

I forlængelse af de undersøgelser der er foretaget for at dokumentere effekten af Life-projektet (aktion D1) er det nødvendigt at forsætte:

- Årlig aflæsning af vandstandsloggere. Resultaterne analyseres ved udløb af denne forvaltningsplan ultimo 2039.
- Gentagelse af vegetationsanalyser sommeren 2039.

Referencer

COWI. (2017). *Tekniske forundersøgelser Store Vildmose Life 14.*

Jammerbugt Kommune. (2017 A). *Botanisk rapport for delområde 3 Store Vildmose i Life14 NAT/DK/000012 Life Raised bogs in Denmark (Liferaisedbogs).*

Jammerbugt Kommune og Brønderslev Kommune. (2017 B). *Handleplan for Store Vildmose for 2016–2021, Natura 2000-område nr. 12, Habitatområde H12.*

Miljøministeriet. (2023 A). *Natura 2000-basisanalyse 2022-2027 – Store Vildmose. Natura 2000-område nr. 12. Habitatområde H12.*

Miljøministeriet. (2023 B). *Natura 2000-plan Store Vildmose 2022 - 2027.*

Miljøportalen. (2023). *Danmarks Arealinformation.* Hentet fra www.arealinformation.dk

Bilag 1 Handleplan

Plejen udføres efter behov. Det vil sige at behovet vurderes hvert år i det tidlige forår og udføres herefter hen over forårs-sommerperioden, se Tabel 2.

Som udgangspunkt vurderes det at der hvert år er behov for at gennemgå dæmninger og spuns og tørvepropper for skader som skal udbedres samt træopvækst som skal fjernes.

Selve højmosen gennemgås minimum hvert andet år for opvækst som fjernes manuelt. Man kan eventuelt dele området op i delområder for at lette arbejdet. Generelt er det nemmere og mere effektivt at hive de mindre planter op, som er spiret fra frø.

Alternativt kan lidt større planter skæres ned i foråret/sommeren. Men er erfaringer fra Life-projektet og andre lignende projekter er, at de skyder igen. Derfor er der fortsat en opgave med at gentage nedskæringen indtil disse dør.

Tabel 2 Oversigt over årlige opgaver. Denne tabel udfyldes hvert år for at dokumentere udførte vurderinger, plejeopgaver og udskudte opgaver.

År	Opgave	Vurdering	Udført	Udskudt til næste år
2024	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			
2025	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			
2026	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			
2027	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			
2028	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			

År	Opgave	Vurdering	Udført	Udskud til næste år
2029	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			
2030	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			
2031	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			
2032	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			
2033	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			
2034	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			

År	Opgave	Vurdering	Udført	Udskudt til næste år
2035	Rydning af dæmninger			
	Rydning af højmosseflade sydlig del			
	Rydning af højmosseflade nordlig del			

